

פרק 14

עקרונות הדמוקרטיה:

עקרון הכרעת הרוב

בפרק זה נלמד מהו עקרון הכרעת הרוב, מדוע מקובל להשתמש בו במדינות דמוקרטיות ואילו סוגים של הכרעת רוב ישנם.

1. מה קובע העיקרון?

עקרון הכרעת הרוב קובע בפשטות שהחלטות במדינה דמוקרטית נקבעות בהתאם לרצון הרוב. עקרון זה מיושם בבחירות, בהצבעות בפרלמנט, בהצבעות בממשלה ועוד.

2. ההיגיון העומד מאחורי העיקרון

אנו משתמשים בעקרון הכרעת הרוב בשל כמה גורמים:

1. אם לא נשתמש בשיטת הכרעת הרוב, נצטרך למצוא שיטה אחרת שתחליף אותה- ניתן למצוא להכרעת הרוב שתי חלופות:

☞ **חלופה א'- הכרעה של יחיד או קבוצת מיעוט:** מדובר בחלופה שהיא בלתי דמוקרטית בעליל ובהכרח תגרום לעריצות.

☞ **חלופה ב'- הסכמה כללית של כל החברים בקבוצה:** מצב שכזה אינו יכול להתקיים. אם נמתין שכולם יסכימו לא נוכל לקבל שום החלטה ותיווצר אנרכיה. לכן, ניתן לראות שהכרעת הרוב היא האפשרות ההגיונית ביותר שניתן למצוא.

2. הכרעת הרוב היא הדבר הקרוב ביותר לעקרון שלטון העם. אם לא ניתן לרצות את כולם, עדיף שלפחות רוב העם יהיה מרוצה. כך רבים יותר יהיו מרוצים מההחלטות.

3. שיטה זו נותנת תקווה למיעוט שיוכל לשכנע את הציבור ולהיהפך לרוב. דבר זה מאפשר יציבות שלטונית מפני שהמיעוט אינו חש שמתעלמים ממנו.

3. עקרון הכרחי שאינו מספק כשלעצמו

עקרון הכרעת הרוב הוא עקרון הכרחי שבלעדיו הדמוקרטיה לא תוכל להתקיים, אך עקרון זה אינו מספק כשלעצמו. לכן: אם במדינה דמוקרטית מסוימת יוחלט, בהכרעת רוב, לפגוע באחד מעקרונות הדמוקרטיה האחרים, כמו בעקרון הפרדת רשויות או בעקרון זכויות האדם, הרי שהמדינה תפסיק להיות מדינה דמוקרטית. מצב זה אירע בגרמניה בשנות ה-30: העם הגרמני החליט, באמצעים דמוקרטיים של הכרעת רוב, להעלות לשלטון את המפלגה הנאצית שהבטיחה להנהיג בגרמניה משטר גזעני שיפגע בזכויות אדם. לאחר שהיטלר עלה לשלטון, גרמניה הפסיקה להיות מדינה דמוקרטית מפני שבוטלו הבחירות, נפגעו זכויות אדם, בוטלה הפרדת הרשויות ועוד. במילים אחרות, היטלר אמנם עלה לשלטון באמצעות בחירות, ורוב חברי הפרלמנט תמכו בממשלתו, אולם מרגע שהשלטון ניצל את הרוב בפרלמנט כדי לפגוע בזכויות האדם של היהודים, המדינה הפסיקה להיות דמוקרטית.

לא ניתן להצדיק פגיעה בזכויות אדם או בעקרונות דמוקרטיים אחרים בכך שהרוב תומך בפגיעה זו. לכן ניתן לומר שלא כל החלטת רוב היא החלטה דמוקרטית. הכרעת רוב היא הכרעה דמוקרטית רק בתנאי שאינה פוגעת ביתר עקרונות הדמוקרטיה.

4. סוגים של הכרעת רוב

ישנם מספר סוגים של הכרעת רוב:

1. **רוב רגיל (רוב פשוט):** קבלת החלטה בהסתמך על העמדה שזכתה במספר הקולות הרב ביותר מבין המצביעים בפועל.
למשל: אם בהצבעה מסוימת בכנסת השתתפו חמישה חברי כנסת, שלושה הצביעו בעד ההצעה, ושניים הצביעו נגדה- שלושת תומכי ההצעה מהווים רוב פשוט.
2. **רוב מוחלט:** קבלת החלטה בהסתמך על העמדה שזכתה ברוב הקולות, בתנאי שזכתה ביותר מ 50% מקולות בעלי זכות ההצבעה.
למשל: אם בהצבעה שהתקיימה בכנסת הצביעו 61 חברי כנסת בעד הצעה מסוימת- ניתן לומר שתומכי ההצעה מהווים רוב מוחלט מקרב חברי הכנסת. שכן, בכנסת ישנם 120 חברים, 60 חברי כנסת מהווים 50%, ו- 61 חברי כנסת מהווים יותר מ- 50%.
3. **רוב קואליציוני:** רוב שנוצר מהצטרפות של כמה מפלגות, אשר ביחד הן מהוות רוב מוחלט בפרלמנט. הרוב הקואליציוני מאפשר לממשלה לפעול. רוב זה תומך בהצעות החוק של הממשלה בכל ההצבעות המתקיימות בפרלמנט.
שים לב: רוב קואליציוני הוא, למעשה, סוג של רוב מוחלט, היות והמפלגות המתגבשות כגוש קואליציוני מהוות (כשהן ביחד) רוב מוחלט.

5. הערות

1. **עקרון הכרעת הרוב בא לידי ביטוי גם בעקרונות אחרים, כמו:**
  - א. **שלטון העם:** מכיוון שלא ניתן למצוא הסכמה מלאה בעם, הכרעת הרוב היא הדבר הקרוב ביותר לשלטון העם.
  - ב. **בחירות:** שיטת קבלת ההחלטות המתקיימת בבחירות היא הכרעת הרוב.
2. **לעקרון הכרעת הרוב ישנו גם חיסרון.** החלטה שהתקבלה בשיטה זו גורמת למתח בין הקבוצות היריבות בחברה, ועלולה לגרום לתחושת ניכור בצד המפסיד. לכן, בנוסף להכרעת הרוב, **ישנן שיטות נוספות של קבלת החלטות** המקובלות בדמוקרטיה. **ההסדריות**, שבאה לידי ביטוי בהסדר הסטאטוס קוו, היא דוגמה לכך. באמצעות ההסדר מתקבלת ההחלטה, לאחר שנתקבלה פשרה המקובלת על שני הצדדים, וזאת במטרה להימנע מהמתח המתלווה להחלטה שהתקבלה בהכרעת רוב.

שאלות לתרגול¹

1. הסבר מהו עקרון הכרעת הרוב והסבר מדוע מקובל להשתמש בו במדינות דמוקרטיות.
2. ציין שלושה גורמים שבגללם מקובל להשתמש בעקרון הכרעת הרוב, והסבר שניים מהם.
3. אלו סוגים של הכרעת רוב ישנם?
4. כיצד מבטא עקרון הכרעת הרוב את תפיסת האמנה החברתית?

¹ לפני שתיגש לענות על השאלות, ודא שאתה מכיר את מילות השאלה ואת משמעותן. להרחבה בנושא זה קרא את ההנחיות "כיצד עונים על שאלות במבחן" שבהקדמה לספר.